

KOLUMNĘ DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW
WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ W KATOWICACH

ZASADY GOSPODAROWANIA NA OBSZARACH NATURA 2000

Natura 2000 to forma ochrony przyrody wprowadzona w Polsce w 2004 roku, w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej i koniecznością wdrożenia Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. W krajach UE identyfikowane są cenne przyrodniczo siedliska, które uznawane są za zagrożone – stąd potrzeba ich ochrony poprzez tworzenie obszarów Natura 2000.

PRZEDMIOT OCHRONY

Na obszarach Natura 2000 chronione są siedliska przyrodnicze oraz gatunki roślin i zwierząt o szczególnej wartości i zagrożeniu na skalę europejską. W sieci Natura 2000 wyróżnia się dwa typy obszarów: OSO – Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków oraz SOO – Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk. Podstawę prawną funkcjonowania tych obszarów stanowią dwie unijne dyrektywy:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, tzw. dyrektywa ptasia,
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory 92/43/EWG, tzw. dyrektywa siedliskowa.

Zgodnie z art. 25 Ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880), sieć Natura 2000 obejmuje również obszary mające znaczenie dla Wspólnoty.

PLANY OCHRONNE: PZO I PO

Dla obszarów Natura 2000 opracowuje się: Plany Zadań Ochronnych (PZO) lub Plany Ochrony (PO). Projekt PZO sporządza podmiot sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, czyli Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska. Dokument ten zawiera m.in. granice obszaru oraz jego mapę, przedmioty ochrony i jej cele, określenie działań oraz wskazanie podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację na ści-

śle określonych obszarach. Zgodnie z art. 28 Ustawy o ochronie przyrody działania te dotyczą m.in. ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, monitoringu, a także uzupełnienia wiedzy o przedmiotach ochrony i warunkach ich ochrony. PZO nie jest sporządzany, jeśli obszar Natura 2000 lub jego część pokrywa się z terenami parku narodowego, krajobrazowego lub rezerwatu przyrody, dla których ustanowiono plan ochrony, a także gdy znajduje się on na obszarach morskich lub pokrywa się w całości lub w części z obszarami będącymi w zarządzie nadleśnictwa.

Plan Ochrony (PO) dla obszaru Natura 2000 sporządza również organ sprawujący nadzór nad tym obszarem, a ustanawia minister właściwy ds. środowiska na okres 20 lat. Zawiera on opis granic obszaru i jego mapę, informację o istniejących i potencjalnych zagrożeniach dla określonych w planie przedmiotów ochrony, a także warunki utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu przedmiotów ochrony.

ROLA GENERALNEGO DYREKTORA OCHRONY ŚRODOWISKA

Całościowy nadzór nad funkcjonowaniem obszarów Natura 2000 sprawuje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska (GDOŚ), który prowadzi ewidencję danych niezbędnych do podejmowania działań dotyczących zakresu ochrony tych obszarów.

Na obszarach Natura 2000 zabrania się podejmowania działań, które osobno lub w połączeniu z innymi działaniami mogą znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony tych obszarów. Dotyczy to w szczególności działań, które zgodnie z art. 33 Ustawy o ochronie przyrody mogą:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000,

- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

JAK GOSPODAROWAĆ

NA OBSZARACH NATURA 2000?

Rolnicy posiadający użytki rolne na obszarach Natura 2000 mogą skorzystać z Interwencji Rolno-środowiskowo-klimatycznych wdrożonych zarówno w ramach PROW 2014-2020, jak i w ramach PS WPR 2023-2027. Aktualnie beneficjenci, którzy chcieliby podjąć się realizacji pięcioletnich zobowiązań mogą je realizować tylko w ramach PS WPR. Jedynie rolnicy, którzy rozpoczęli zobowiązania jeszcze w czasie trwania PROW 2014-2020 mogą dokończyć realizację tych działań zgodnie z założeniami programów zgodnych z PROW. Rolnicy, którzy posiadają działki położone na obszarach Natura 2000 mogą skorzystać z pomocy wykwalifikowanych ekspertów przyrodniczych, którzy dokonują oceny/analizy siedliskowej wskazanych obszarów. Gdy zostanie potwierdzone występowanie cennego siedliska lub będzie to obszar ochrony gatunkowej roślin lub zwierząt, można realizować jedną z proponowanych w Planie Strategicznym Interwencji przeznaczonych dla obszarów Natura 2000:

- Interwencję 1 – Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000,
- Interwencję 3 – Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000.

W Interwencji 3 nie występuje podział na warianty. W Interwencji 1 wyróżnia się 10 wariantów. Przewidziano warianty skoncentrowane na ochronie siedlisk przyrodniczych, jak również warianty ukierunkowane na ochronę siedlisk lęgowych

ptaków, takich jak ptaki siewkowe, dubelt, kulik wielki, wodniczka oraz derkacz. W przypadku siedlisk przyrodniczych wsparciem objęte są zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, zalewowe łąki selernicowe i słonorośla, murawy, półnaturalne łąki wilgotne oraz półnaturalne łąki świeże, a także torfowiska.

W przypadku stwierdzenia na danym obszarze obecności zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych, zalewowych łąk selernicowych i słonorośli lub muraw, zabrania się stosowania nawożenia oraz wapnowania tych gruntów. W sytuacji, gdy ekspert przyrodniczy stwierdzi występowanie półnaturalnych łąk wilgotnych lub półnaturalnych łąk świeżych (w ramach Interwencji 1), a także w przypadku Interwencji 3, dopuszcza się stosowanie nawożenia azotem w ilości do 60 kg N/ha/rok, z wyłączeniem obszarów nawożonych namułami rzecznyymi. Zasada ta obowiązuje również w wariantach ukierunkowanych na ochronę siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych, a także wariantach dotyczących ochrony dubelta, kulika wielkiego i derkacza. Na obszarach Natura 2000 obowiązują również ograniczenia dotyczące stosowania gnojowicy, które odnoszą się do wybranych wariantów ochrony ptasiej w Interwencji 1.

Na obszarze półnaturalnych łąk wilgotnych obowiązuje zakaz wapnowania. Natomiast na półnaturalnych łąkach świeżych dopuszcza się możliwość wapnowania jedynie w sytuacji, gdy przeprowadzone analizy wykażą konieczność jego wykonania, a ekspert wyrazi zgodę i odpowiednio uzasadni takie działanie. W wariantach Interwencji 1 dotyczących torfowisk zabronione jest nawożenie, wapnowanie, zalesianie oraz wydobywanie torfu. Należy natomiast usuwać odpady pochodzenia antropogenicznego oraz odrosty drzew i krzewów. W odniesieniu do wariantów obejmujących ochronę siedlisk lęgowych rzadkich ptaków siewkowych, takich jak dubelt, kulik wielki, wodniczka czy derkacz (Interwencja 1) oraz Interwencji 3, obowiązuje zakaz podsiewu, mechanicznego niszczenia struktury gleby (w tym bronowania i przeorywania), a także stosowania komunalnych osadów ściekowych.

W zależności od wybranego wariantu w ramach Interwencji 1 (Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000) oraz w przypadku bezwariantowej Interwencji 3 (Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000), możliwe jest użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe

lub naprzemienne. Rodzaj użytkowania, podobnie jak liczba pokosów w przypadku użytkowania kośnego, uzależnione są przede wszystkim od typu siedliska, które zostało stwierdzone w ramach Interwencji 1. Natomiast w Interwencji 3, przy użytkowaniu kośnym, dopuszcza się wykonanie maksymalnie dwóch pokosów rocznie. W przypadku użytkowania kośno-pastwiskowego możliwy jest wyłącznie jeden pokos. Skoszoną biomasę w każdym przypadku należy zebrać i usunąć z działki. Niedopuszczalne jest jej rozdrabnianie i pozostawianie na miejscu. Jedynie w przypadku składowania skoszonej zielonki na działce taką biomasę należy ułożyć w przyzmy balotowe, brogi lub stogi i usunąć nie później niż do 1 marca kolejnego roku.

Wypas prowadzony w ramach Interwencji 1 i 3 przy użytkowaniu kośno-pastwiskowym jest prowadzony po pierwszym pokosie. Termin jego realizacji oraz dopuszczona obsada zwierząt zależą od wybranego wariantu siedliskowego Interwencji 1 oraz wymogów Interwencji 3. Natomiast w użytkowaniu pastwiskowym w Interwencji 3 długość okresu wypasu i czas jego rozpoczęcia zależą m.in. od położenia gruntów względem wysokości n.p.m. Podobne zasady obowiązują w wybranych wariantach Interwencji 1, gdzie ściśle określa się zarówno termin wypasu, jak i dopuszczalną obsadę zwierząt na powierzchni 1 ha. W obu Interwencjach (1 i 3), w przypadku użytkowania pastwiskowego obowiązuje również zasada koszenia niedojadów. Skoszona biomasa musi być usunięta w terminie do 2 tygodni po koszeniu lub odpowiednio składowana na działce, z obowiązkiem jej ostatecznego usunięcia przed 1 marca kolejnego roku.

Ponadto niezależnie od rodzaju realizowanego wariantu Interwencji 1, rodzaju siedliska będącego przedmiotem ochrony na obszarze Natura 2000 czy też realizacji Interwencji 3 – obowiązuje zakaz stosowania środków ochrony roślin. Wyjątek stanowi możliwość zastosowania mączki herbicydowych, lecz wyłącznie do selektywnego i miejscowego usuwania niepożądanych gatunków roślin. Na obszarach Natura 2000 nie wolno również rozbudowywać, przebudowywać ani odbudowywać istniejących urządzeń melioracyjnych, jak również tworzyć nowych instalacji tego typu. Wyjątek stanowią sytuacje, w których działania te wynikają z zapisów planu ochrony lub planu zadań ochronnych, albo służą dostosowaniu urządzeń do potrzeb ochrony lub utrzy-

mania warunków siedliskowych. W takich przypadkach możliwe jest ich przeprowadzenie – pod warunkiem uzyskania pozytywnej opinii eksperta przyrodniczego. Szczegółowe informacje dotyczące wymagań w ramach Interwencji 1 i 3 oraz innych działań objętych systemem dopłat rolno-środowiskowo-klimatycznych zawarte są w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków i szczegółowego trybu przyznawania i wypłaty płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 RSK (Dz.U. 2023 poz. 734).

OBSZARY NATURA 2000

W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM

Zgodnie z informacjami źródłowymi pochodzącymi ze strony Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach, na terenie województwa śląskiego znajduje się łącznie 47 obszarów Natura 2000, w tym 42 specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) oraz 5 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO). Część z nich pokrywa się z innymi formami ochrony, jak np. Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Stawy Łęczok”.

Obecność obszarów Natura 2000 w woj. śląskim oznacza konieczność przestrzegania określonych zasad gospodarowania, ale również daje możliwość skorzystania ze środków finansowych w ramach Interwencji 1 i/lub Interwencji 3 Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027.

AGNIESZKA KURCIUS
Dział Rolnictwa Ekologicznego
i Ochrony Środowiska

Źródło:
<https://www.gov.pl/web/rdos-katowice/o-sieci>

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków i szczegółowego trybu przyznawania i wypłaty płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz.U. 2023 poz. 734) z późniejszymi zmianami.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880)

ZA TREŚCI ZAWARTE W PUBLIKACJI
DOFINANSOWANEJ ZE ŚRODKÓW WFOŚiGW
W KATOWICACH ODPOWIEDZIALNOŚĆ
PONOSI REDAKCJA.

KOLUMNĘ DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW
WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ W KATOWICACH